

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

Дунейпсо къэрал зэгухьэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м шылам къыщаштащ 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмкIэ.

Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэхуэсым егъэлур;

Дунейпсо цыхугъэм къыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухьэныгъэри;

мы джэпсальэр сытым шыгъуи я нэгум щлагъэтурэ мыбы къыщыхэщ цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэлэ зэрытрагъэтым, хуашI лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъуэгулкIэ зрагъэужьыну;

хэгъэгу клуэцIхэми дунейпсоми клуэхукIэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэщхьэпэурэ мы зэгухьэныгъэшхуэм хэт къэралхэм езым я лъэпкъхэри, я унафэм щлагъэт нэгъуэщI къэралхэм я лъэпкъхэри къызэщIиубыдэу, дунейпсом и дэнэ щIыпIи мы цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщущызрагъэклуэным, къыщаштэным, щагъэзэщIэным хущIэкъунхэу,

цыху хуэфащэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкъхэми я зэхуэдэ идеал щапхъэхэр къэзыгъэу в мы дунейпсо джэпсальэр.

1-нэ пычыгъуэ

Цыху псори щхьэхуиту, я щыхьымрэ я хуэфащэхэмрэкIэ зэхуэдэу къалъхур. Акъылрэ зэхэщIыкI гъуазэрэ ялэши, зыр зым зэкъуэш зэхашIэ яку дэлъу зэхушытын хуейхэщ.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитщ мы джэпсальэм хэт цыху хуэфащэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэщхьэпэну, зыщырасэм, и фэм, цыхубз-цыхухъуу зэрышытым, и бзэм, иIыгъ диным, политичнэ е нэгъуэщI еплъыкIэу иIэм, лъэпкъыу е цыху гупу къызыхэкIам, мылкъуу иIэм, къыщалъхуа-къызда лъхуам емылътэуэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэклуэтэныгъэншэу.

КъинэмышIауэ, къэрал щхьэхуити, нэгъуэщIым и унафэ щIэти, щхьэхуитыжынгъэ (автономие) зимыIи, нэгъуэщIу зы щхьэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей къэралым и цыхуу щытми дэтхэнэ зы цыхум зэхэгъэжынгъэ хуашI хъунукъым зыщыщ къэралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо къэралхэм я зэхуакум щIэ статусым къыхэкIыу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, щхьэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфащэщ.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти пщылIу плътэ е пщIылIыпIэ ибгъэт хъунукъым, сыт хуэдэ щыкIэуи пщылIыгъэр, пщылI щэн-къэщэхуныр зыми хуэбдэ мыхъуну къуэдыщ.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэлIэ хъунукъым, залымыгъэкIэ, цыхугъэм къемызэгъу е и напэр зыгъэу лъиин хуэдэкIэ удэзекIуэ, апхуэдэ тезыр теплхьэ хъунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфащэщ дэнэ щIыпIи цыхуу, юридическэ лицоуэ къыщалътэну.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури къэрал хабзэм и пашхьэ щызэхуэдэщ икIи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэгъэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуагъэщхьэпэну хуитщ. зэхэгъэжыншэу, зэхуэдэу хуэфащэщ мы джэпсальэм къемызэгъ, зэхэгъэж зыхэлъ IуэхушIафэхэми, апхуэдэ IуэхушIафэм сыт хуэдэуи тегъэгушхуэнми къыщыхъумэну.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ хабзэ нэхъыщхьэм е къэрал хабзэм къырипэс цыху хуэфащэхэр зыкъутэ IуэхушIафэ къыщыхьукIэ хуитыныгъэ зиIэ хеящIэхэм зыхуигъэзэну, зыкъригъэхъумэну.

#### 9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхури лажьэ имы|эу яубыд, ягъэт|ыс е егъэзыгъэк|э нэгъуэш|щ|ып|э яху хъунукъым.

#### 10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхуми хуитыныгъэ и|эш и хуэфашэхэр, и хуитыныгъэхэр щаубзыхук|э ик|и езым зылажьэ къыщытралъхъэк|э зыми ф|эмыл|ык|, зыми и унафэм щ|эмыт, имытелъхъэ хеящ|э щхъэхуит псэхуитыр захуагъэк|э ик|и нахуэуэ и |уэхум иригъэплъыну хуеину.

#### 11-нэ пычыгъуэ

Зылажьэ/щ|апхъэджагъэ зытралъхъэ дэтхэнэ зыц|ыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зыщигъуэтыну хеищ|эгъу нахуэм и к|эухыу, къэрал хабзэм тету ягъэкъуаншэхунк|э хейуэ къалъытэр, мыхеифэ къраплъыркъым.

Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щищ|эм шыгъуэ къэрал хабзэк|э е Дунейпсо хабзэк|э щ|эпхъэджагъэу ямыбжа зы |уэху зэрищ|ам е ищ|апхъэу къащыхъу зэримыш|ам щхъэк|э. Хэти щ|апхъэджагъэ щищ|ам шыгъуэ хуэгъэувау шыта тезырым нэхъыбэ тралъхъэ хъунукъым.

#### 12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхуми гъаш|э унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыш|э щ|ык|эхэм щхъэусыгъуэншэу зыри къыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и ц|эм къе|усэ Хэти хуитыныгъэ и|эш мыпхуэдэ къыхэзэрыхъныгъэхэм къэрал хабзэк|э зыкъщыригъэхъумэну.

#### 13-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхум хуитыныгъэ и|эш дэтхэнэ зыкъэрали и щ|ыналъэм щхъэхуиту щызек|уэну, щыпсэуну.

Дэтхэнэ зыц|ыхум хуитыныгъэ и|эш езы и къэралри хэту дэтхэнэ зыкъэралым и|эпхъук|ыну ик|и щ|эрыш|эу нигъэзэжыну.

#### 14-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхум хуитыныгъэ и|эш залымыгъэ/лей къыщрахым и щхъэр нэгъуэш| къэрал иригъэзыну, щхъэегъэзныгъэ амалхэр зыхуигъэшхъэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу шымыт щ|эпхъэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухъам и мурад, и бзыпхъэ къемызэгъ |уэху щ|афэхэм къыхэк| дауэдапщэхэм шыгъуэ мы хуитыныгъэр зыхуэбгъэшхъэпэ хъунукъым.

#### 15-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхум хуитыныгъэ и|эш зыкъэралым и ц|ыхуу шытыну.

Дэтхэнэ зыц|ыхур зиц|ыхуу шыт къэралым щхъэусыгъуэншэу хэбгъэк| е нэгъуэш| къэралым и ц|ыху хъуну и|э хуитыныгъэм хэбгъэн хъунукъым.

#### 16-нэ пычыгъуэ

Зиныбжь ирикъуа дэтхэнэ зыц|ыхухъуми ц|ыхубзми хуитыныгъэ и|эш къызыхэк|а лъэпкъым, зи ц|ыхуу шыт къэралым е дину и|ыгъым къыхэк| пэрыуэгъу къыхуэмыуву, хуиту къишэну, дэк|уэну, унагъуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэк|уэным теухуа зэзэгъныгъэр (нэчыхъыр), зэрышэну-зэдэк|уэнухэм езым я щхъэхуитыныгъэ пэжрэ я ф|эф|ныгъэ икъурэк|э яухуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэук|эм и лъабжьэ нэхъыщхъэщи, жылэми къэралми къехъумэр.

#### 17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зыц|ыхум хуитыныгъэ и|эш езым и унейуэ е нэгъуэш|хэр и|эхъэгъууэ мылкъу зригъэ|эну.

Дэтхэнэ зыц|ыхур щхъэусыгъуэншэу и мылкъу пэ|эш|э е лъымы|эсыф пщ|ы хъунукъым.

## 18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум гупсысэ, зэхашцэ икци дин хуитыныгъэ ицэщ. Мы хуитыныгъэм кызызэщцэубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхьэхуэцэуэрыщцээнхэр, и динкцэ щцэапхьэхэр нэрылбагъуу яригъэщцээн, игъэзэщцээн хуитыныгъэри.

## 19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ зэрыхуейуэ гупсысэнун, и гупсысэхэр кыциуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цыхур и гупсысэхэм кыыхэккцэ зыми кыимыгъэгуэмэщцэну, къэралыгъуэ гъунапкыэхэм емылъытауэ щцэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгуки кыэхутэн-кыэпщытэн, зыцэрыгъэхьэн хуитыныгъэри.

## 20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ ицэщ цэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсынун, хасэ иухуэнун, ухуа хасэм хыхьэнун.

Хэти зы хасэ хыхьэнун ебгъэз хьунукъым.

## 21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ занщцэу езым е хуиту кыыхиха и лыкцэуэхэм я цэкцэ кыэралым и зегъэкцэуэн цэухухэм хыхьэнун, хэцэбэнун.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ и кыэралым цыхубэм кыыхуэзэригъэпэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхьэпэнун.

Хьыкумэт цэщхьэтетныгъэм и лъабжьэр кыэралым и цыхубэм и фцэигъуэныгъэрщ. А фцэигъуэныгъэр утыку кыохьэр щэху щцэклэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхэу е цыхухэм я фцэигъуэныгъэхэр щхьэхуит-псэхуит кызызэрагъэлъэгъуэфынун гъэпса нэгъуэщцэщцэклэхэу, зиныбжь ирикъуа цыху псоми яхуэцэухауэ, я цэцэтхэми зэхуэдэ гуащцэ яцэуэ, пцалъэ гъэнэхуакцэ кыытрагъэзэжхэмкцэ.

## 22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елъытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфащэщ социалнэ кыэхьумэныгъэ. Кыэрал гуащцэклэ е кыэралыгъуэхэм я зэдэцэпыккыуныгъэкцэ икци дэтхэнэ зы кыэралым езым и гъэпсыкцэмрэ и амалхэмрэ елъытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ и напэрэ и цыхугъэрэкцэ тыншу зэрызиужьыну эконимкэ, социалнэ икци щцэнхабзэ цэухукцэ зыхуэныккыуэнун амалхэр ирагъэгъуэтынун.

## 23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ лэжьэнун, и цэухур хуиту кыыхихынун, захуагъэкцэ икци хуэфцэ амалхэмкцэ лэжьэнун икци цэухуншагъэм кыыцахьумэнун.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ цэуху папщцэ зэхуэдэ лэжьапщцэ кыратынун.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфащэн псэукцэ ицэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылъыцэсыфынун социалнэ хьумэныгъэхэмкцэ щцэгъэбыдауэ зы псэукцэ амал кыезытын зы лэжьапщцэ хуэфцэ кыцэрыхьэнун.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ езым и фцэагъэ папщцэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхышэнун, апхуэдэ зэхэшап хыхьэнун, хэтынун.

## 24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ зигъэпэсэхунун, и нэгун зригъэужьыну, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ пцалъэр цыху хуэфащэ щапхьэм иту кыыхуагъэпсынун, пцалъэ гъэнэхуакцэ и лъэжьапщцэри кыратурэ гъэпсэхуакцэу дэклынун.

## 25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ ицэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхьэгъуэ хуэфащэ ицэу псэун папщцэ шхыныгъуэ, фащэ, унэ икци медицинскэ дэцэпыккыуныгъэ игъуэтынун. Хэти хуитыныгъэ ицэщ, цэухуншагъэ, сымаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фызабагъэ, жьыгъэ икци езым имыцэщцэагъэ цэухугъуэхэм кыыхэкцэ амалыншагъэ, тхьэмышкцэагъэ кыылъысу щытмэ кыыцахьумэнун, кырагъэлынун.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ ялэщ хэхауэ кык[элъыплъынхэу, кыдэлэпыкхунхэу. Зэрыша зэл]-зэфыз и бынуи зэмышхьэгъусэхэм кыалхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхьэпэр а зы социалнэ кыэххумэныгъэ амалхэр.

## 26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхур хуитщ гъэсэныгъэ зэригъэгъуэтыну. Гъэсэныгъэр, нэхъ маш[э дьдэу кыапштэмэ ик[и лъабжьэ гъэсэныгъэр ахъшэншэщ. Пэщ[эдзэ гъэсэныгъэр зумыгъэ[энк[э амал зимы[эуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ ик[и [эщ[агъэ гъэсэныгъэр хэти хузэлухагъэнуш. Ипщэ гъэсэныгъэр зэхэгъэжыншэу хэти хузэлухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елътэуэ.

Гъэсэныгъэр цыхуми цыхугъэм икхуу зригъэужьыным хуэф[ыу гъэпсауэ ик[и цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэ нэхъыщхьэхэмрэ хуащ[шыхьыр, лътэныгъэр игъэлъэщыным, щигъэбыдэным хуэунэт[ауэ щытын хуейщ. Гъэсэныгъэм цыхухэр хуш[игъэкхун хуейщ расэ псоми, лъэпкх псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулътэ, зэгуры[уэ, зэхуэф[ныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлъыну ик[и мамырныгъэр кыиххумэн папщ[э Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм иригъэк[уэк[ лъэжыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгъуэтыну гъэсэныгъэр зыхуэдэнур кыыхэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

## 27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ и[эщ цыхубэм и щ[энхабзэ гъащ[эм хуиту ныыххьэну, гъуазджэр зыхуигъэщхьэпэну, щ[эныгъэ зыужьыныгъэм хэтыну ик[и ар зыхуигъэщхьэпэну.

Хэти хуитыныгъэ и[эщ езым кыигъэщ[а щ[эныгъэ, жъабзэ (литературэ), гъуазджэ [эщ[агъэхэм мылхкуу, пщ[эуэ, щыххуэ кыпэк[уэу хъуар кыыхуаххумэну.

## 28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ мы джэпсалъэм кыщыхэщ цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ шагъэзэщ[эфыну зы социалнэ ик[и дунейпсо гъэпсык[э системэ щ[эну.

## 29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цыхугъэм хуиту ик[и икхуу зригъэужьыну амал кыезыт цыхубэ жылагъуэми кыэралми хуищ[эжыпхьэ пщэрылхэр и[эщ.

Хэти и хуэфашэхэр зыщыхуигъэщхьэпэк[э ик[и и хуитыныгъэхэр щызэрихьэк[э, нэгъуэщ[хэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щыххь, лътэныгъэ кыыхуегъэщ[ын ик[и демократическэ жылагъуэм зэдаштэ щэнхабзэр (этикэр), жылагъуэ гъэпсык[эр, щ[эк[эр егъэф[эк[уэным и амалхэр кыэххума хъун папщ[э хэхауэ кыэрал хабзэк[э гъэнэхуа гъунапкыэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехху, мы цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхьэпэ, зепхьэ хъунукхым Дунейпсо Къэрал Зэгухьам и гурылх-гурыщ[эхэмрэ и бзыпхьэхэмрэ (принципхэмрэ) кыемызэгъыу.

## 30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалъэм кыыхиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъа[уэ хъунукхым мыбы кыыщи[уэтык[а хабзэ гъэувахэм щыщ гуэр и[этыну, иукхуэну дэтхэнэ зы кыэрали, гупи, нэрыбги хуитыныгъэ ирит хуэдэу.